

trade: global trends and practices in Ukraine : Monograph]. Lviv : Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. 432 c. (in Ukr.).

6. Jankovenko, K. Porivnjannja ukraińs'kyh marketplejsiv [Comparison of Ukrainian marketplaces]. Availably at: <https://horoshop.ua/ua/blog/sravnenie-ukrainskikh-marketpleysov>. (in Ukr.).

7. Ganechko, I., Trubej, O. (2020). Retail business models: adaptation to new challenges. *Visnik Kiivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universitetu. [Herald of Kyiv National University of Trade and Economics]*. vol. 5, pp. 77-87. (in Ukr.).

8. Global EPOS and Self-Checkout 2021. Availably at: <https://www.rbrlondon.com/research/retail-hardware/>.

9. Fedulova, L. I. (2016). Trade innovation development. *Visnik Kiivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universitetu. [Herald of Kyiv National University of Trade and Economics]*. vol. 3, pp. 17-33. (in Ukr.).

10. Yanenkova, I. G. (2012). Organizacijno-upravlins'ki resursi innovacijnogo rozvitku ekonomiki: metodologiya ta praktika [Organizational and managerial resources of innovative economic development: methodology and practice:]. Mykolaiv: Petro Mohyla BSCU Publishing House Mykolaiv. 380 c. (in Ukr.).

УДК 657.471:658.15

JEL Classification: M49, F19, I12

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2021-2.86.07>

**Любов Гут**, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0001-8375-6740>

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,  
м. Чернівці

## **АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТОЧНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В КАРАНТИННИЙ ПЕРІОД**

### *Анотація*

**Актуальність. Постановка проблеми.** Для забезпечення подолання негативних наслідків фінансової кризи й подальшого ефективного функціонування підприємств торгівлі України потрібно здійснювати оптимізацію витрат та розробити стратегію управління ними, для забезпечення розвитку їх операційної, інвестиційної, інноваційної та фінансової діяльності. Найважливішим елементом системи управління витратами є аналіз, головною метою якого є інформаційне забезпечення, всебічна оцінка досягнутих результатів та обґрунтування управлінських рішень щодо їх подальшої раціоналізації. При цьому можуть бути використані як абсолютні показники, так і відносні стосовно суми вкладених витрат.

---

---

## ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Мета дослідження.** Метою статті є дослідження динамічних змін загального обсягу та рівня витрат підприємств торгівлі України в кризовий період, що зумовлений пандемією Covid-19. **Методологія.** У процесі виконання дослідження використано загальнонаукові методи: метод системного аналізу – для з'ясування основних категорій дослідження; абстрактно-логічний метод – для теоретичного узагальнення та висновків про основні результати розрахунків; графічний метод – для наочного представлення аналітичного матеріалу щодо відображення основних результатів аналізу динаміки загального обсягу та рівня витрат в кризових умовах функціонування. **Результати.** У статті обґрунтовано необхідність дослідження тенденцій зміни загального обсягу та рівня витрат в кризових умовах функціонування підприємств торгівлі. Здійснено порівняння динаміки загального обсягу витрат підприємств торгівлі із підприємствами інших видів діяльності. Розраховано та проаналізовано показник рівня витрат як по підприємствах торгівлі в цілому, так і за окремими видами торговельної діяльності. Визначено основні фактори впливу на зростання рівня витрат підприємств торгівлі в кризовий період. **Практичне значення.** Здійснений аналіз розвитку загального обсягу та рівня витрат поглиблює і розширює практичні можливості вдосконалення процесу управління витратами підприємств торгівлі з метою збереження відповідного рівня їх ефективності під час кризи. **Перспективи подальших досліджень.** Перспективами подальших досліджень в цьому напрямку є детальна оцінка впливу факторів на обсяг та рівень витрат підприємств торгівлі.

*Ключові слова:* аналіз витрат, рівень витрат, підприємства торгівлі, фактори впливу.

*Кількість джерел: 11; кількість таблиць: 4.*

**Liubov Gut**, Candidate of Economic Sciences,  
Associate Professor,  
<https://orcid.org/0000-0001-8375-6740>  
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of SUTE, Chernivtsi

### **ANALYTICAL STUDY OF CURRENT COSTS OF UKRAINIAN TRADE ENTERPRISES DURING THE QUARANTINE PERIOD**

#### *Summary*

To ensure the overcoming of the negative consequences of the financial crisis and the further effective functioning of Ukrainian trade enterprises, it is necessary to optimize costs and develop a strategy for managing them to ensure the development of their operating, investment, innovation and financial activities. The most important element of the cost

management system is the analysis, the main purpose of which is information support, comprehensive evaluation of the results achieved and justification of management decisions for their further rationalization. Both absolute and relative indicators can be used in relation to the amount of invested costs.

The aim of the article is to study the dynamic changes in the total volume and level of costs of Ukrainian trade enterprises in the crisis period caused by the Covid-19 pandemic.

In the process of research, general scientific methods were used: the method of system analysis - to clarify the main categories of research; abstract-logical method - for theoretical generalization and conclusions about the main results of calculations; graphical method - to visualize the analytical material to reflect the main results of the analysis of the dynamics of the total volume and level of costs in crisis conditions. The article substantiates the need to study trends in the total volume and level of costs of trade enterprises in crisis conditions. The author fulfilled a comparison of the dynamics of the total costs of trade enterprises with enterprises of other activities. The indicator of the level of expenses is calculated and analyzed both by trade enterprises as a whole and by individual types of trade activity. The main factors influencing the growth of costs of trade enterprises in the crisis period are identified. The analysis of the development of the total amount and level of costs carried out in the article deepens and expands the practical possibilities of improving the cost management process of trade enterprises in order to maintain the appropriate level of their efficiency during the crisis. Prospects for further research in this area consist in a detailed assessment of the impact of factors on the amount and level of costs of trade enterprises.

*Keywords:* cost analysis, cost level, trade enterprises, factors of influence.

*Number of sources – 11; number of tables – 4.*

**Постановка проблеми.** Щоб краще розуміти проблеми, з якими зустрілися українські підприємства та їх реакцією на них, слід проаналізувати, як українська економіка в цілому відреагувала на пандемію COVID-19. Адже без розуміння загальної картини важко оцінити окремі аспекти впливу пандемії COVID-19 у різних вимірах, бо відповідні економічні тренди формують середовище, у якому функціонує бізнес та інші економічні агенти. У свою чергу, загальноекономічні тренди є узагальнюючим результатом їхнього функціонування. Слід також окремо зазначити, що адекватне розуміння загальноекономічного контексту є важливою передумовою розробки політики підтримки окремих галузей та економічних агентів.

Оскільки для будь-якого підприємства надзвичайно важливим в сучасних кризових умовах є пошук способів оптимізації витрат, швидка реакція на зміни зовнішніх умов діяльності, дослідження загальних тенденцій зміни загального обсягу та рівня витрат є актуальним питанням.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Сутність витрат як економічної категорії, питання обліку витрат розкриваються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Ф. Бутинця, О. Терещенка, В. Амосова, М. Грещака, Н. Задорожної, С. Голова, К. Друрі та ін. Проблемними питаннями управління витратами займалися науковці та практики: М. Портер, О. Данилюк, Г. Партин, І. Бланк та ін.

Значну увагу в наукових працях приділено дослідженню аспектів стратегічного управління витратами. Найбільш поширений підхід щодо стратегічного управління витратами підтримували такі вчені як Дж. Шанк, Т. Дроздова, Г. Краюхін, В. Кустарьов, Т. Адаменко, В. Савчук, В. Шульга [1]. Також розроблено багато пропозицій дослідників, які стосуються надання рекомендації щодо удосконалення діючої системи стратегічного управління витратами на підприємствах в кризові періоди їх діяльності. Але на раз недостатньо аналітичних досліджень щодо динамічних змін обсягу та рівня витрат підприємств у кризовий ковідний період.

**Метою статті** є дослідження динамічних змін загального обсягу та рівня витрат підприємств торгівлі України в кризовий період, що зумовлений пандемією Covid-19.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У 2020-2021 рр. одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії Covid-19. У відповідь на пандемію Covid-19 відбулись суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав світу, у тому числі і в Україні. Так, було запроваджено надзвичайний стан в цілому в країнах або в окремих регіонах чи

сферах; майже у всіх країнах запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи (карантинні зони, перевірка температури, скасування масових заходів, закриття навчальних та культурно-розважальних закладів); встановлено обмеження виїзду/в'їзду до країн та пересування всередині країн; посилено роль державного управління в надзвичайних умовах; встановлені обмеження трудової діяльності; введені нові дистанційні форми праці та освіти.

Такі безпрецедентні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку у країнах світу. Не стала виключенням і Україна, де за підсумками I-го кварталу сезонноскориговане падіння ВВП до попереднього кварталу склало 0,7%, а падіння кварталу до відповідного кварталу – 1,3%. Але найбільших втрат вітчизняна економіка зазнала у II кварталі 2020 року. За попередніми оцінками Мінекономіки падіння ВВП до II кварталу 2019 року склало 11% (при прогнозованих 14%). Найбільш важким у II кварталі був квітень – період максимально жорстких карантинних заходів [2].

Насамперед зазначимо, що епідемія переважно негативно вплинула на малі та середні підприємства. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, частка МСП, діяльність яких підпадала під дію заборони та жорстких обмежень, у загальному обсязі доданої вартості за витратами виробництва становить лише 6,2%, причому частина з них намагалась пристосуватись до нових умов виробничо-комерційної діяльності.

Слід звернути увагу на такі особливості впливу пандемії Covid-19 на економічну активність підприємств. Найбільш негативний вплив на економічну активність має жорсткий локдаун (зупинка всіх підприємств, крім тих, які мають критичне значення для забезпечення життєдіяльності населення). На відміну від локдауну карантин, перш за все, негативно впливає на підприємства, виробничо-комерційна діяльність яких так чи інакше обмежується з санітарно-епідеміологічних міркувань. У залежності від конкретних обставин

підприємства потребують різного формату допомоги, причому не обов'язково надзвичайної. Тому в період карантину традиційні форми підтримки бізнесу набувають особливого значення.

Підприємства, діяльність яких прямо обмежується, втрачають ринки, доходи та робочу силу. Очевидно, що такі підприємства потребують певної компенсації доходів для того, щоб зберегти робочу силу. При цьому працівники, що втратили роботу, потребують допомоги з безробіття та працевлаштування. Втрати підприємств, діяльність яких не обмежується, пов'язані зі скороченням попиту на товари та послуги з боку підприємств, діяльність яких прямо обмежується під час карантину, або зі скороченням пропозиції товарів та вищезазначених підприємств [3].

Особливості реакції бізнесу в таких кризових умовах визначають ресурсні потреби бізнесу, а можливість їх отримати – характер реакції. Зокрема, такими реакціями можуть бути: припинення або призупинення діяльності; стратегія пристосування до нових умов без суттєвих змін базової моделі функціонування бізнесу; реструктуризація виробничо-комерційної діяльності, задля виходу на ринок з новими товарами та послугами на основі використання нових бізнес-моделей. У таких кризових умовах діяльності бізнес потребує «традиційного» сприяння – ефективне регуляторне середовище, можливість залучати фінансові та інші ресурси на прийнятних умовах та отримувати відповідні державні адміністративні та інформаційні послуги.

Загалом, можна зазначити, що пристосування до нових (кризових) умов діяльності чи призупинення (повна зупинка) діяльності вимагають додаткових витрат та фінансових ресурсів.

Дослідження динаміки загального обсягу витрат підприємств торгівлі спрямоване на визначення сучасного стану і основних тенденцій їх формування в цілому у порівнянні із динамікою витрат підприємств інших видів економічної діяльності. Також окрему увагу

приділено аналізу рівня витрат підприємств торгівлі в даний карантинний період. В основу дослідження покладено опубліковані Державною службою статистики України матеріали про розвиток цих активів за період 2016-2020 років [4-6]. Зазначимо, що динамічні зміни загального обсягу витрат та обсягів реалізації розраховані з урахуванням темпів інфляції.

Розглянемо в першу чергу динаміку обсягу витрат підприємств торгівлі України у порівнянні із загальним обсягом їх активів за 2016-2020 роки. Ці дані наведено в таблиці 1.

Як можна побачити з даних наведеної таблиці, динаміці витрат підприємств торгівлі України була притаманна чітка тенденція до зростання. Ця тенденція спостерігалася протягом кожного з років, що розглядаються, навіть в період запровадження жорсткого локдауну на початку пандемії Covid-19. В цілому за цей період загальна сума витрат підприємств торгівлі України збільшилась майже у 1,5 рази і у 2020 році становила 571,8 млрд грн.

Наведені дані свідчать про те, що за темпами зростання загального обсягу витрат підприємства торгівлі суттєво випереджали в цьому періоді аналогічний показник по підприємствах інших видів економічної діяльності. В той час як приріст цих активів за 2016-2020 роки по підприємствах торгівлі становив 157,5%, по підприємствах інших видів економічної діяльності – тільки 120,4%. Ще більш контрастним було це перевищення по витратах в розрахунку на 1 підприємство: по торговельній діяльності воно становило 131,6%, в той час як по підприємствах інших видів економічної діяльності – лише 98%. Така ж тенденція була притаманна динаміці загального обсягу витрат підприємств торгівлі у 2019-20 рр., тобто у передковідний рік та рік найглибшої кризи.

Звертає на себе увагу і той факт, що в періоді, який аналізується, питома вага витрат підприємств торгівлі в загальній сумі необоротних активів підприємств України мала тенденцію до зростання – з 9% у 2016 році вона підвищилась до 11,5% у 2020 році.

**Порівняння темпів зміни загального обсягу витрат підприємств торгівлі України із підприємствами інших видів економічної діяльності у 2016-2020 роках \***

Показники	На кінець року					2020 в % до 2016 **	2020 в % до 2019 **
	2016	2017	2018	2019	2020		
<i>1. Загальна сума витрат підприємств України</i>							
в цілому, млн грн.	2759942,9	3525187,9	4262963,9	4675307,9	4988651,3	123,7	102,5
в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн.	9,0	10,4	12,0	12,3	13,3	101,4	104,4
<i>2. Сума витрат підприємств торгівлі України</i>							
в цілому, млн грн.	248525,9	363565,5	424118,5	504879,0	571803,4	157,5	108,8
в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн.	3,0	4,1	4,5	5,0	5,8	131,6	112,2
<i>3. Сума витрат підприємств інших видів економічної діяльності</i>							
в цілому, млн грн.	2511417,0	3161622,4	3838845,4	4170428,9	4416847,9	120,4	101,7
в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн.	11,2	12,7	14,6	14,9	16,0	98,0	103,1
<i>4. Питома вага витрат підприємств торгівлі в загальній сумі витрат підприємств України, %</i>	9,0	10,3	9,9	10,8	11,5	-	-

*Примітки:*

\* Таблиця складена за даними Державної служби статистики України за відповідні роки [4-6].

\*\* Розраховано з урахуванням індексу інфляції (у 2017 році – 1,124; у 2018 – 1,137; у 2019 – 1,098; у 2020 – 1,041; середньозважений у 2017-20 рр. – 1,461) [7].

Розглянемо динаміку витрат підприємств торгівлі України за видами торговельної діяльності, що визначено КВЕД (таблиця 2). Наведені дані свідчать про те, що позитивна динаміка щодо обсягу витрат була



*ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES  
ACCORDING TO TYPES OF BUSINESS ACTIVITY*

притаманна в періоді, що розглядається, підприємствам всіх видів торговельної діяльності, хоча темпи цієї динаміки були неоднаковими. Варто зазначити, що позитивна динаміка спостерігається як у всьому досліджуваному періоді, так і зокрема у 2019-2020 рр.

Таблиця 2

**Динаміка обсягу витрат підприємств торгівлі України  
різних видів торговельної діяльності за 2016-2020 роки \***

Показники	На кінець року					2020 в % до 2016 **	2020. в % до 2019 **
	2016	2017	2018	2019	2020		
<i>1. Сума витрат підприємств, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю автотранспортними засобами та мотоциклами</i>							
в цілому, млн грн	16475,9	22139,2	26661,3	29355,6	34094,4	141,7	111,6
в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	2,4	3,0	3,4	3,6	4,1	114,7	109,4
<i>2. Сума витрат підприємств оптової торгівлі</i>							
в цілому, млн грн	162969,1	258489,8	286975,6	327387,1	357923,2	150,4	105,0
в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	2,7	3,8	4,1	4,2	4,7	120,9	107,4
<i>3. Сума витрат підприємств роздрібною торгівлі</i>							
в цілому, млн грн	69080,9	82936,5	110481,7	148136,3	179785,8	178,2	116,6
в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	4,9	5,6	7,3	9,8	13,1	182,8	129,1
<i>4. Питома вага в загальній сумі витрат підприємств торгівлі України, %</i>							
підприємств, що здійснюють торгівлю автомобілями	6,6	6,1	6,3	5,8	6,0	-	-
підприємств оптової торгівлі	65,6	71,1	67,7	64,8	62,6	-	-
підприємств роздрібною торгівлі	27,8	22,8	26,0	29,3	31,4	-	-

*Примітки:*

\* Таблиця складена за даними Державної служби статистики України за відповідні роки [4-6].

\*\* Розраховано з урахуванням індексу інфляції (у 2017 році – 1,124; у 2018 – 1,137; у 2019 – 1,098; у 2020 – 1,041; середньозважений у 2017-20 рр. – 1,461) [7].

Найбільш високі темпи зростання обсягу витрат в цьому періоді були притаманні підприємствам роздрібною торгівлі. Таке зростання обсягу витрат цих підприємств торгівлі призвело до відповідного зростання їх питомої ваги в загальній сумі витрат галузі – з 27,8% цей показник зріс до 31,4% у 2020 році.

Вищенаведені показники дають уявлення про обсяг здійснених витрат підприємства торгівлі в певному періоді, але не дозволяє зробити висновок про їх ефективність. Доповнити аналіз абсолютних значень обсягу витрат необхідно розрахунком якісних показників витрат підприємства. Традиційним узагальнюючим показником ефективності здійснення витрат є їх рівень – відношення загального обсягу витрат підприємства торгівлі до обсягу його товарообігу (обсягу реалізації) [8; 9, с. 222].

Насамперед здійснимо порівняння динаміки показника рівня витрат по підприємствах торгівлі та підприємствах інших видів економічної діяльності (дані наведено в таблиці 3).

Як можна побачити з наведених даних, показник рівня витрат підприємств торгівлі в цілому за роки, що розглядаються, мав тенденцію до зростання. Так, якщо у 2016 році значення цього показника становило 10,4%, то у 2020 році воно збільшилось до 14,1%.

Варто звернути увагу на динамічні зміни обсягу доходу від реалізації підприємств України в цілому та підприємств торгівлі зокрема. У досліджуваному періоді (2016-20 рр.) даний показник зріс по всіх підприємствах, а по підприємствах торгівлі найбільше – на 16,7%. Натомість якщо порівнювати 2020 рік із попереднім, саме темп приросту доходу від реалізації підприємств торгівлі мав негативне значення (-1,3%). В цьому ж періоді досить невисокі темпи приросту спостерігалися і за показником виручки на 1 підприємство.

Таблиця 3

**Порівняння рівня витрат підприємств торгівлі України із підприємствами інших видів економічної діяльності у 2016-2020 роках \***

Показники	На кінець року					2020 в % до 2016 **	2020 в % до 2019 **
	2016	2017	2018	2019	2020		
<i>1. Рівень витрат підприємств України</i>							
дохід від реалізації в цілому, млн грн	6387872,7	7862695,2	9388092,1	9841060,7	10273152	110,1	100,3
дохід від реалізації в розрахунку на 1 підприємство, млн грн	20,9	23,2	26,4	25,9	27,5	90,2	102,1
рівень витрат, %	43,2	44,8	45,4	47,5	48,6	-	-
<i>2. Рівень витрат підприємств торгівлі України</i>							
дохід від реалізації в цілому, млн грн	2385691,5	3061652,9	3764364,9	3958371,1	4068233,3	116,7	98,7
дохід від реалізації в розрахунку на 1 підприємство, млн грн	29,0	34,2	40,2	39,0	41,4	97,5	101,8
рівень витрат, %	10,4	11,9	11,3	12,8	14,1	-	-
<i>3. Рівень витрат підприємств інших видів економічної діяльності</i>							
дохід від реалізації в цілому, млн грн	4002181,2	4801042,3	5623727,2	5882689,6	6204919,2	106,1	101,3
дохід від реалізації в розрахунку на 1 підприємство, млн грн	17,9	19,3	21,4	21,1	22,5	86,4	102,7
рівень витрат, %	62,8	65,9	68,3	70,9	71,2	-	-

*Примітки:*

\* Таблиця складена за даними Державної служби статистики України за відповідні роки [4-6].

\*\* Розраховано з урахуванням індексу інфляції (у 2017 році – 1,124; у 2018 – 1,137; у 2019 – 1,098; у 2020 – 1,041; середньозважений у 2017-20 рр. – 1,461) [7].

Розглянемо динаміку рівня витрат в розрізі підприємств різних видів торговельної діяльності. Дані про це за період 2016-2020 років наведено в таблиці 4.

**Динаміка рівня витрат підприємств торгівлі України  
різних видів торговельної діяльності за 2016-2020 роки \***

Показники	На кінець року					2020. в % до 2016 **	2020 в % до 2019 **
	2016	2017	2018	2019	2020		
<i>1. Рівень витрат підприємств, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю автотранспортними засобами та мотоциклами</i>							
дохід від реалізації в цілому, млн грн	158057,6	201687,3	218365,7	218365,7	264479,8	114,6	104,8
дохід від реалізації в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	23,3	27,3	28,2	29,4	31,5	92,7	102,8
рівень витрат, %	10,4	11,0	12,2	12,1	12,9	-	-
<i>2. Рівень витрат підприємств оптової торгівлі</i>							
дохід від реалізації в цілому, млн грн	1741023	2320308,9	2859632,9	2937414,6	2949027,3	116,0	96,4
дохід від реалізації в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	28,4	34,5	40,4	37,7	38,7	93,2	98,7
рівень витрат, %	9,4	11,1	10,0	11,1	12,1	-	-
<i>3. Рівень витрат підприємств роздрібною торгівлі</i>							
дохід від реалізації в цілому, млн грн	486611,1	539656,7	686366,3	778593,9	854726,1	120,2	105,5
дохід від реалізації в розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	34,6	36,2	45,6	51,3	62,3	123,4	116,8
рівень витрат, %	14,2	15,4	16,1	19,0	21,0	-	-

*Примітки:*

\* Таблиця складена за даними Державної служби статистики України за відповідні роки [4-6].

\*\* Розраховано з урахуванням індексу інфляції (у 2017 році – 1,124; у 2018 – 1,137; у 2019 – 1,098; у 2020 – 1,041; середньозважений у 2017-20 рр. – 1,461) [7].

Показники наведеної таблиці свідчать про те, що тенденції зміни рівня витрат у часі протягом періоду, що розглядається, носили аналогічний характер, що і в цілому по підприємствах України та

підприємствах торгівлі. По кожному з видів торговельної діяльності рівень цього показника значно підвищився в цьому періоді; основне підвищення рівня витрат відбулося саме у 2020 кризовому році.

Причиною цього зростання в означені роки було насамперед постійне зростання і нарощення обсягів діяльності підприємств (наприклад, обсяг реалізації зростав у 2016-2020 рр. у всіх видах торговельної діяльності), оскільки як відомо нарощення обсягів діяльності вимагає збільшення фінансових ресурсів. Водночас, збільшення обсягів товарообороту є найважливішим фактором зниження рівня витрат обігу, але в тому випадку, якщо темпи приросту виручки випереджають темпи зростання витрат підприємства [9, 10]. У випадку українських підприємств торгівлі дана тенденція не дотримується.

Також вагомими чинниками зростання рівня витрат в досліджуваному періоді було зростання рівня обов'язкових платежів і податків у складі витрат, збільшення соціальних гарантій та в загальному жорсткіший механізм державного регулювання.

У кризовий період (2020 рік) суттєвими чинниками впливу на рівень витрат підприємств торгівлі стали, окрім вищенаведених, стали: зміна умов товаропостачання (більшість звичних ланцюгів товаропостачання зазнали змін або перестали функціонувати в період локдауну); сповільнення швидкості обертання товарів); зростання витрат на пошук нових шляхів просування товару та розбудову новітніх он-лайн систем продажу товарів; зростання витрат на певні види реклами [11].

Знання факторів, що впливають на розмір і рівень витрат обігу, дає змогу визначити резерви зниження витрат, що є надважливим складовим елементом системи управління витратами підприємства торгівлі. Загалом саме мінімізація рівня витрат є критерієм економічності поточних витрат підприємства торгівлі. Низький рівень затратомісткості дозволяє підприємствам торгівлі отримувати

конкурентні переваги, вільно здійснювати цінову політику і досягати більш високих прибутків. Але варто мати на увазі, що зниження рівня витрат є важливою задачею, але не метою діяльності підприємства торгівлі, скільки воно може супроводжуватися зниженням рівня торговельного обслуговування та заміною пріоритетів стратегічного розвитку на неефективні короткострокові цілі.

**Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.** Пандемія Covid-19 та пов'язані з нею карантинні обмеження в цілому негативно вплинули на українську економіку. На нашу думку, Україна сьогодні потребує глибокого аналізу коротко-, середньо- та довгострокових соціально-економічних наслідків пандемії, що дозволить сформулювати адекватну політику відновлення економічної активності. Важливим аспектом своєчасного реагування на кризові тенденції є якісний аналіз основних показників діяльності, зокрема динамічних змін обсягів та рівня витрат підприємства.

Визначення і формулювання основних тенденцій зміни витрат підприємств торгівлі України в сучасних кризових умовах, зокрема негативної динаміки рівня витрат, дозволяє враховувати дані тенденції у стратегічному прогнозуванні діяльності підприємств. Перспективами подальших досліджень в цьому напрямку є детальна оцінка впливу факторів на обсяг та рівень витрат підприємств торгівлі.

#### **Список використаних джерел:**

1. Фостолович В.А. Сімаков О.О. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. *Економіка та держава*. Київ. 2019. №10. С. 36-45.
2. Аналітична доповідь «Державна підтримка активності в період пандемії Ковід-19: регіональний вимір. ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» : Веб сайт. URL: <http://www.ier.com.ua> (Дата звернення 10.04.2022).
3. Україна: вплив Covid-19 на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020-2024 рр. очима експертів та молоді). Консенсус-прогноз №52. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування : Веб сайт. URL: <http://www.me.gov.ua> (Дата звернення 09.04.2022).
4. Державна служба статистики. Статистична інформація щодо обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності за 2010-2020 рр. : Веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 07.04.2022).

## *ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES ACCORDING TO TYPES OF BUSINESS ACTIVITY*

---

5. Державна служба статистики. Статистична інформація щодо кількості діючих підприємств за видами економічної діяльності за 2014-2020 рр. : Веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 09.04.2022).
6. Державна служба статистики. Статистична інформація щодо обсягу витрат на виробництво продукції за видами економічної діяльності за 2014-2020 рр. : Вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 10.04.2022).
7. Індекс інфляції (індекс споживчих цін) в Україні. *Дебет-кредит. Бухгалтерія-фінанси* : Веб сайт. URL: <https://services.dtki.ua/catalogues/indexes/3> (Дата звернення 11.04.2022).
8. Марцин В.С. Економіка торгівлі : підручник. 2 вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2008. 603 с.
9. Бланк И.А. Торговый менеджмент : монография. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Ольга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
10. Економічна теорія: політична економія : за заг. ред. М.І. Зверякова. Одеса: Атлант, 2014. 338 с.
11. Кобилянська О. Як оптимізувати бізнес-процеси в умовах кризи? *Онлайн-платформа «Дія. Бізнес»* : Веб сайт. URL: <http://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/ak-optimizuvati-biznes-procesi-v-umovah-krizi> (Дата звернення 17.02.2021).

### **References:**

1. Fostolovych, V.A. Simakov, O.O. (2019). Mistse upravlinnia vytratamy v suchasnij systemi upravlinnia pidpriemstvom [The place of cost management in the modern enterprise management system]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state], vol. 10, pp. 36-45 (in Ukr.).
2. Analytical report "State activity support during the Kovid-19 pandemic: regional dimension. NGO "Institute for Economic Research and Policy Consulting". URL: <http://www.ier.com.ua> (Accessed 10 April 2022) (in Ukr.).
3. Ukraine: the impact of Covid-19 on the economy and society (vision of post-pandemic development in 2020-2024 through the eyes of experts and youth). Consensus forecast №52. Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting. URL: <http://www.me.gov.ua> (Accessed 09 April 2022) (in Ukr.).
4. State Statistics Service. Statistical information about the turnover of enterprises by type of economic activity for 2010-2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 07 April 2022) (in Ukr.).
5. State Statistics Service. Statistical information on the number of active enterprises by type of economic activity for 2014-2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 09 April 2022) (in Ukr.).
6. State Statistics Service. Statistical information about the cost of production by type of economic activity for 2014-2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 April 2022) (in Ukr.).
7. Inflation index (consumer price index) in Ukraine. Debit credit. Accounting and finance. Available at: <https://services.dtki.ua/catalogues/indexes/3> (Accessed 11 April 2022) (in Ukr.).
8. Martsyn, V.S. (2008). *Ekonomika torhivli* [Economics of trade]. Kyiv, Znannia, 603 p. (in Ukr.).
9. Blank, I.A. (2004). *Torhovij menedzhment* [Trade management]. Ol'ha, Nyka-Tsentr, Kyiv, 784 p. (in Russ).
10. Zverikov, M.I. (2014). *Ekonomichna teoriia: politychna ekonomiiia* [Economic theory: political economy]. Odessa: Atlant, 338 p. (in Ukr.).
11. Online platform "Action. Business" (2020). Kobylans'ka, O. How to optimize business processes in a crisis? URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/ak-optimizuvati-biznes-procesi-v-umovah-krizi> (Accessed 20 February 2022) (in Ukr.).